

بەردەوامىي خۇپيشاندانەكانى ژينا و ھيرشەكانى ئيران

14-11-2022

نووسەرەكان

زريان رۇژھەلاتى

كورتە : لەكاتىكدا كە خۇپيشاندان و نارەزايىيەكانى 2022ى ئيران پىي ناوہتە دوو مانگەي خۇي، سوپاي پاسداران لە ماوہي كەمتر لە دوو مانگدا، بۇ جارى دووہم لە سى شوپىنى جياوازەوہ، بە پاساوى حيزبەكانى رۇژھەلات ھيرشى كردهوہ سەر خاكى ھەريمى كوردستان. ئەمەش دواي ئەوہ ھات لە رۇژانى رابردوودا ھەريەك لە فەرماندى سوپاي پاسداران و وەزيرى ھەوالگري ئيران ھەرپەشەيان لە چەند ولاتىكى ناوچەكە و جىهان كردبوو لەسەرئەوہي كە بە دەستوہردان لە خۇپيشاندانەكان ناويان نابوو

لەكاتىڭدا كە خۇپپىشاندىن و نارەزايىبەكانى 2022ى ئىران پىنى ناوئەتە دوو مانگەى خۇى، سوپاى پاسداران لە ماوئەى كەمتر لە دوو مانگدا، بۇ جارى دوووم لە سى شويىنى جياوازهو، بە پاساوى حيزبەكانى رۇژھەلات ھىرشى كردهو سەر خاكى ھەرىمى كوردستان. ئەمەش دواى ئەو ھات لە رۇژانى رابردوودا ھەرىكە لە فەرماندى سوپاى پاسداران و وەزىرى ھەوالگى ئىران ھەپەشەيان لە چەند وئاتيكي ناوچەكە و جىھان كوردبوو لەسەرئەوئەى كە بە دەستووردان لە خۇپپىشاندىنەكان ناويان نابوو.

خۇپپىشاندىنەكانى ژىنا ئىدى تەنيا خۇپپىشاندىنكى ئاسايى نى، بەلكوو بووئە درىژخايەنتىر قەيرانى سىياسى لە ماوئەى 43 سالى رابردووى ئىران و حكومەتتىش تاوھكو ئىستا نەيتوانيوە كۇنترۆلى بكات. واديارە ستراتىژى سەرەكى حكومەت ئەوئەى كە خۇپپىشاندىنەكان لەلايەك بە كارى دەولەتان نىشانىدات و لەلاكەى دىكەش روخسارىكى لۇكالى بوونيان بۇ وئنا بكات. ئا لىزەوئەى كە خۇپپىشاندىن و ھىرشەكان بە يەك دەبەستىرئەو. ھەرچەند فاكترى جىجيا ھەن، بەلام ئەمە يەككە لە گىرنگىرئەكانىيەنە و ھەر لەو چوارچىوئەيەشدا، دوينى وەفدىكى رابەرى ئىران چووئە بەلوچستان بۇ دىالوگ و "دئئەوايى" و، ئەمپۇش موشەك و درۆئەكانى سوپاى بە كوردستانەوئە ناو. بۇئە لە كار و كاردانەوئەكانىشدا زياتر تەركىزى لەسەر ئەو دوو شوئەئە!

لە بەلوچستان دىالوگ و لە كوردستان ھىرش

خۇپپىشاندىنەكان لە بەلوچستان رەنگىكى مەزھەبى گرتوو و مەولەوى عەبدولحەمىد خەرىكە وەك سەركرەدى سونئەكانى ئىران دەردەكەوئەت كە گوتارىكى ميانەرەوانە و ئازادىخوازەنى ھەبىت. سەرەپاى ئەوئەى كە بۇخۇى حەنەفییە، بەشەك لە سونئەى شافەى و پىاوانى ئايىنى شارەكانى رۇژھەلاتى كوردستانىش بە تايبەت مەكتەبى قورئان بالى حەسەنى ئەمىنى پىشتى دەگىر. ھەلئەت لەوئەى ھىشتا رەنگى نەتەوئەى بەسەر خۇپپىشاندىنەكاندا زالتەرە و ھەولەكانى زياتر لە 4 دەپەى رابردووى ئىران بۇ كەمپەنگ كىردنەوئەى خواستى نەتەوئەى لە كوردستان سەرىنەگرتوو و خۇپپىشاندىنەكانى ژىنا ئەوئەى بەھىزتر كىردەو. مەولەوى عەبدولحەمىد بوئەتە سەركرەدەىك كە رۇژھەت ديارى دەكات بە تايبەت دواى ئەو دۇعا بە ناوبانگەى كە بۇ ئازادى كىردى و ئەو داوايەى بۇ رىفراندۇم پىشى خست و پاش ئەوئەى كە داواى سزادانى بكوژانى خۇپپىشاندىنەكانى كىرد، لە مەلاى مەزگەوتىكەوئە بۇ سەركرەدى بزاڤىكى سىياسى كارىگەر وەرگۇرا كە دواجار، سەرەپاى ھەمو ئەو قسە و باسانەى كە لە تەفرىوئەكانى ئىران لە دزى دەكران، وەفدىكى رابەرى ئىران چوو سىستان و بەلوچستان و دىدارى لەگەل كىرد. لە دواى لابردنى فەرماندەى ھىزى پۇلىسى سىستان و بەلوچستان، دەشئ ئەمە گىرنگىرئە پاشەكشەى دەولەت بىت بەرامبەر نارازى و خۇپپىشاندىنەكان.

ھەرچەند كورى شاي ئىران لە سەرەتاكائەو ھەولى زۇرى دا بۇ ئەوئەى كە وەك سەركرەدەىكى بى ئەملاولى رەوتى خۇپپىشاندىنەكان دەركەوئەت بەلام، پىدەچئ ئەمە سەرىنەگرتىبىت، چونكە سەرەپاى ھەمو شتىك، ئەو دروشمانە كەم نەبوون كە دزى گەپانەوئەى پادشايەتىن لە ئىران. واديارە ھەر لە نىوخۇش خۇپپىشاندىنەكان لىدەر و رىكخستنى دبارىكراويان نىيە و ئەمەش كارى حكومەتى بۇ كۇنترۆلكىردىن سەخت كىردو. وەزىرى ئىتلاعاتى ئىرانىش بۇخۇى بە وئىساتى رابەرى وئاتەكەى كوتبوو كە خۇپپىشاندىنە ئەم جارە ئاسۇين و ئاسان نىيە لىدەرەكانىان بدۇرئەو.

لە ماوئەى نىكەى دوو مانگى رابردوودا ئەحمەدى ئەزاد، زۇرىك لە مەرجەئە ئابىئەكانى شىعە، لارىجانبىيەكان، بەشەكى زۇر لە فەرماندەكانى پىشووئەى سوپا، رۇحانى ، تەننەت خاتەمى و... يان بىدەنگ بوون يان تەنيا جارىك، پىشتى حكومەتئان گرتوو و زۇرىش لەسەرى نەروپىشتون. ئەمەش نىشانەىكى روونى دوودلى ئەوانە لەو دۇخەى كە ئىستا لە ئارادايە. خۇپپىشاندىنەكان، رىفۇرمخوازەكانى ئىرانىش كىردو و بە دوو دەستە. بەشەكىيان سەرەتا بەجۇرىك پىشتى خۇپپىشاندىنەكانىان دەگرت، دواتر بىدەنگ بوون، بەلام بەمدوايىانە دىسان دەستەىكى دىكەيان پىشتىگىرى لە خۇپپىشاندىنەكان دەكەن و داواى ھەلوئىستى روونى مەرجەئە دىنەىكان دەكەن. ھەندىكىيان داوايان كىردو و حكومەت رىفۇرم بكات و داواى لىبوردىنىش لە خۇپپىشاندىنەكان بكات. [بەياننامەى](#) ئەم داوايەى ئىسلاخ تەلئەبەكان سەرەپاى ئەوئەى كە ھەولى داو ھەوئەى رووى دىالوگى لەگەل حكومەت بىت و خۇى وەك ئەدرىسى چارەسەركردى كىشەكان پىشانىدات، وىستووئەى نەشەش بسووتىننە كەباب. باسى جەماوئەى بوونى نارەزايى و خۇپپىشاندىنەكانى ئىرانىشيان كىردو. حكومەتتىش ھەر لەسەر بۇچوونى خۇبەتى و سوورە لەسەر ئەوئەى كە خۇپپىشاندىنەكان وەك كارى دەرەكى ناوبىت و چەندىن جارىش ھەپەشەى تۇلئەسەندئەوئەى كىردو. ديارە بەردەوام لە میدىكانى نىكەى حكومەتتىشەو ھەرىمى كوردستان لە رىزى ئەو شوئەئە دەرەكىيانەى ھەزمار دەكەن كە بە گوتەى خۇيان دەست لە خۇپپىشاندىنەكان وەردەدەن.

خالىكى گىرنگ لىرەدا ئەوئەى كە لەدواى ئاشكرابوونى ھەلوئىستى ئىران بۇ پىشتىوانى رووسيا لە شەرى ئۇكرائىنا، خەرىكە وەرچەرخانىكىش

له هه‌لۆیستی ئەورووپا و ئەمریکا سەبارەت بە خۆپیشاندانەکان دروست دەبێت. ئەلمانیا جەخت لە سزادانی زیاتری بەرپرسیاری ئێران دەکات و پێدەچێت فەرەنساش لەگەڵ ئۆپۆزسیۆن دانیشی و خوازیاری هەمان ئەو رۆڵە زیاتر لە 4 دەیهی پێش ئیستای خۆی بێت کە لە گۆرانی رژیمی پێشووی ئێراندا گێراپوو. ئازەربایجان بۆ جاری بەکەم بە ئاشکرا باسی مافی ئازەرییەکان لە ئێران دەکات و ئیلهام عەلیف کۆتوویەتی "مافی ئازەرییەکان لە هەر شوێنێک بن خەمی ئێمەیه". هاوکات لەگەڵ ئەوانەشدا، گەرانەوهی نەتانیاهۆ لە ئیسرائیل و، ساردبوونی ئەمریکا لە رێککەوتنی ئەتۆمی و گۆینەدانی سعودیە بەو هەره‌شانهی کە تاران لێی دەکات لە ریزی ئەو فاکتەرە دەرەکیانەن کە وادەکەن حکومەتی تاران جاری دیکە خواستی پیشاندانی توانای سەربازی خۆی هەبێت. هەلبەت بەهۆی ئەو پالپشتییە کە ئەمریکا بۆ پاراستنی هاوپه‌یمانه‌کانی دووپاتی کردۆتەوه، پێدەچێت کاریکی ئاسان نەبێت بۆ ئێران لانیکەم سەرەتا هیرش بکاتە سەر سعودیە. فرۆکە یی 52ی ئەمریکا بەمدواییانە لە ناوچە کە سووواونەتەوه و فەرماندە سۆپای پاسدارانی ئێرانیش کۆتوویەتی "دوژمنانمان، کۆتوویانە لێمان مەدەن" بۆیه باشتین شوین بۆ ئەوان تاوه‌کو هیرش بکەنە سەری و توانای خۆیان پیشاندەن، وەك زۆرجاری دیکەش هەر هەریمی کوردستان بوو.

دوو مانگ خۆپیشاندانی بەردەوام

لەماوهی دوو مانگی رابردوودا لانیکەم لە 80 شار و شارۆچکە گەوره و بچووی ئێران دا خۆپیشاندان کراوه و لە 25 دانەیاندا بە رۆژان خۆپیشاندان کراون. بە پێی ریزبەندی، سنە نزیکە دوومانگ، تاران بە 32 رۆژ، ئیسفەهان 18، مەشەد 14، سەمز 14، شیراز 10، رەشت و زاھیدانیش بە 9 رۆژە لەو شوێنانە کە زۆترین جار خۆپیشاندانیان تیدا کراوه. بە پێی ئەو ئامارنە کۆمان کردوونەتەوه، لانیکەم لە 36 رۆژی ئەو دوو مانگەدا، هەر جارەوه خۆپیشاندان لە زیاتر لە 10 شوێنی جیاگی ئێران کراوه. کۆتاییەکانی سێپتەمبەر، ناوه‌راست و کۆتایی ئۆکتۆبەر لە گەرمترین و بەرلأوترین رۆژانی خۆپیشاندان بوون لە ئێران، بە جۆریک کە لە 26ی ئۆکتۆبەردا لە زیاتر لە 40 شارو شاروچکە جیاوازی ئێران خۆپیشاندان کراون.

لە رۆژانی سەرەتا و کۆتاییەکانی ئەو دوو مانگەدا، خۆپیشاندانەکان زیاتر لە ناوچەکانی کوردستان و بەلوچستان چڕبوونەتەوه و خۆپیشاندانی باقی ناوچەکانی دیکەش زیاتر لە مانگی ئۆکتۆبەردا بوون. لە رۆژەلانی کوردستان بە نزیکەیی هەموو رۆژیک و لە بەلوچستانیش هەموو هەینیەک رووداوی گرنگی تاییەت بە خۆپیشاندانەکان روودەدەن. هەلبەت کاردانەوه‌کانی حکومەتیش زیاتر لەم دوو شوێنە بەرجەستە دەکرێنەوه و، لەوانەیه هۆکاریکی ئەمەش بۆ ئەو بێت کە حکومەت بێ مەیل نەبێت بۆ ئەوهی خۆپیشاندان و رووداوه‌کانی ئەو شوێنانە دەرخیات تا رووخساریکی لۆکالی و، ئەتێن یان مەزھەبیان پێدات. بەلام لەوانەیه ئەمە تاوه‌کو ئیستا سەری نەگرتیبت، چونکە شارەکانی تاران و کەرەج و مەشەد و ئیسفەهانیش بەردەوام ناره‌زاییان تیدا بووه تەنانەت ئەگەر لەرووی جەماوەریشەوه هەموو کات فراوان نەبوون.

کۆتایی

سۆپای پاسداران لە دواي هیرشەکە 28ی سێپتەمبەری 2022 کە بە دەیان درۆن و موشەکەوه کردیە سەر هەریمی کوردستان، باسی "راگرتنی مەرجداری" هیرشەکانی کردبوو. هەرچەند لەدواي هیرشەکان، پێشمەرگە حیزبەکانی رۆژەلانی کوردستان، لانیکەم لە چوار خالی نزیک سنوور نەماون کە ئێران پێیان هەستیار بوو، بەلام سەرەرای ئەو، جاریکی دیکە هیرشی کردەوه. پێدەچێت ئەمەش نەك تەنیا لەبەر بابەتی مانەوهی حیزبەکان لە هەریمی کوردستان بووبێت کە زیاتر لە چەندین دەیه لێی بێدەنگ بووه و لەگەڵی هەلی کردوو، بەلکوو لەبەر بەردەوامی خۆپیشاندانەکان، گۆرانی هەلۆیستی بەشیک لە ولاتان بەرامبەر خۆپیشاندانەکان و، خواستی حکومەت بۆ لۆکالی پیشاندانی خۆپیشاندانەکانەوه سەرچاوهی گرتیبت.